

creatieve werkvormen

creatieve werkvormen in een vergadersituatie

pizzameeting

een bewonersvergadering in een informele setting

dialogoog- training

jongeren leren het verschil tussen dialoog en debat

werksessie

in vijf stappen naar cliëntenparticipatie

Creatieve werkvormen in een vergadersituatie

In een vergadersituatie, zoals een cliëntenraad, kunnen enkele werkvormen het proces verbeteren. De werkvormen zijn laagdrempelig en kunnen door een begeleider worden ingezet in verschillende fasen van het groepsproces.

Kennismaking

Geef jongeren de opdracht een vraag te bedenken, die niet standaard is. Verzamel deze. Pak uit de bak een strook en stel de kennismakingsvraag aan iemand. Totdat iedereen geweest is. Doe eventueel nog een tweede ronde.

Rolverdeling

Bedenk welke aspecten van het vergaderproces je kunt verdelen over meerdere personen. Bijvoorbeeld wie de tijd bewaakt en wie de agendastructuur in de gaten houdt. Zet dit bij elkaar, zodat er twee of drie rollen overblijven en bedenk wie die het beste kan uitvoeren tijdens de vergadering.

Brainstormen

Kies een onderwerp. Geef iedereen Post-its. Geef een korte toelichting op het onderwerp waarover je wilt brainstormen. Geef de jongeren de opdracht ideeën of oplossingen te bedenken. Elk idee moet op een aparte Post-it komen. Hang flappen aan de muur. Vraag iemand een idee op te lezen en het op een van de flappen te plakken. Vraag aan de groep wie iets heeft wat hierbij aansluit. Totdat de clustering klaar is. Geef de clusters een naam. Vat op een aparte flap de belangrijkste punten samen.

Beslissen

De groep heeft onderwerpen verzameld tijdens de brainstorm. Geef iedere jongere een groene en een rode sticker. Vraag de jongeren een groene sticker te plakken bij het onderwerp dat hij/zij het meest belangrijk vindt. Vraag de jongeren een rode sticker te plakken bij het onderwerp waar hij/zij het meeste moeite mee heeft. Tel de scores en noteer een top drie: waar gaan we aan werken of wat vinden het belangrijkste.

Planvorming

Hang drie flappen op een rij: verleden-heden-toekomst. Schrijf op de flap *verleden* de taken en activiteiten die het afgelopen jaar zijn gedaan of zijn blijven liggen. Schrijf op de flap *heden* de taken en activiteiten die je nu doet. Schrijf op de flap *toekomst* op welke taken je de komende tijd wilt richten en welke acties daarvoor genomen moeten worden. Verdeel de acties en maak afspraken.

Uitvoering in duo's

Elke deelnemer bedenkt een voornemen. Maak duo's, zodat je elkaar kunt stimuleren bij het realiseren van elkaars voornemen. De duo's maken met elkaar een afspraak om tussentijds te bespreken hoe het gaat. Ze voeren samen een actie uit. Ze geven elkaar feedback, helpen elkaar en coachen elkaar.

Vragen die je de ander daarbij kunt stellen:

- hoe ga je de actie toepassen?
- wat zijn lastige situaties?
- wat heb je ervoor nodig om de actie te kunnen uitvoeren?
- wanneer ga je de actie uitvoeren, welke dag/tijdstip komt uit?
- hoe wordt je daaraan herinnerd?
- wie heb je daarbij nodig?

Uitvoering met ansichtkaarten

Geef de opdracht om een voornemen te bedenken dat tussen nu en drie weken gerealiseerd kan worden (klein en concreet). Leg uit dat je het belangrijk vindt dat mensen herinnerd worden aan hun voornemen. Deel daarvoor ansichtkaarten uit. Vraag de jongeren een ansichtkaart te kiezen en daarop te schrijven: naam en adres waar de kaart naartoe gestuurd moet worden, zijn/haar voornemen en wanneer het voornemen gerealiseerd moet zijn. Toets eventueel bij een andere deelnemer of het voornemen concreet genoeg is. Neem de kaarten in en stuur ze een paar dagen of weken later toe.

Reflectie

Vraag de jongeren te reflecteren op hun voornemen of acties met de schaalvraag.

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10

Vraag aan de jongeren hoe groot ze de kans achten dat ze deze actie gaan uitvoeren. Bij 1 is de kans heel laag, bij 10 heel hoog. Vervolgvraag is wat de jongeren nodig hebben om de kans te vergroten dat ze de actie gaan uitvoeren.

Pizzameeting

Het doel is een top drie van verbeterpunten vanuit jongeren te krijgen. De pizzameeting is bedoeld om onderwerpen te verzamelen, en kan daarom worden ingezet ter voorbereiding van een werksessie.

Een pizzameeting kan ook gezien worden als een bewonersvergadering in een informele setting.

Duur: een pizzameeting duurt gemiddeld 1,5 uur.

De pizzameeting mag een beetje rommelig zijn (de pizza's worden verdeeld, er wordt gegeten en gedronken). Bij een grote groep is het makkelijker om de groep op te delen. Tijdens de pizzameeting wordt allereerst uitgelegd wat participatie is en wat het doel van de avond is. De pizzameeting is niet bedoeld om inhoudelijk op de punten in te gaan of te discussiëren. Dit is belangrijk aan het begin van de meeting te vertellen. Als blijkt dat er een persoonlijke kwestie op tafel komt, of één die buiten het bereik van de instelling ligt (bijvoorbeeld wettelijk geregeld), is het verstandig dat iemand binnen de instelling met de desbetreffende jongere een vervolgspraak maakt. De jongeren moeten weten hoe vervolg aan de pizzameeting wordt gegeven en dat niet alle verbeterpunten (direct) worden opgepakt. En dat de punten binnen de randvoorwaarden (budget, wettelijke afspraken, capaciteiten), die de instelling heeft opgesteld, moeten passen. Het is dus niet 'u vraagt, wij draaien'. Van de instelling wordt verwacht dat zij weten wat er kan en hoever zij willen gaan, zodat het hier niet op vastloopt tijdens de werksessie.

Als er enkele verbeterpunten zijn genoemd, vraag dan door op wat de jongeren concreet bedoelen en wat een mogelijke oplossing zou zijn. Dit kunnen andere jongeren aanvullen. Zo ontstaat een lijst met verbeterpunten. Deze neem je nog een keer door om gezamenlijk tot een top drie te komen.

Aan het eind van de pizzameeting wordt de jongeren gevraagd wie hier verder over mee wil denken en wil deelnemen aan de werksessie.

Het hoeft niet per definitie met pizza te worden georganiseerd. Een bijeenkomst met eten verhoogt de opkomst.

Dialogoortraining voor jongeren

Jongeren leren het verschil tussen dialoog en debat en oefenen hun mening te verwoorden. Jongeren oefenen met aansluiten bij argumenten of tegen argumenten ingaan.

De dialogoortraining is effectief als deze voorafgaand aan een bijeenkomst met managers en begeleiders wordt gegeven. Jongeren kunnen de oefensituatie meteen in de praktijk brengen.

Duur: een uur tot een dagdeel.

Debat gaat uit van:

- tegenstellingen
- meningsverschillen
- sneller en feller
- assertief zijn
- gebruik van drogredens zijn toegestaan om de tegenstander te *dwingen* om met nog betere argumenten te komen

Dialogoortraining gaat uit van:

- vooronderstellingen
- onderzoek
- langzamer
- betekenis, die door een groep is ontwikkeld
- gebruik van principes en drijfveren e.d.

Dialogoortraining i.p.v. discussie

Als verschillende mensen met elkaar in contact komen en bepaalde ideeën bespreken, dan ontstaat er al snel discussie. Vaak zijn er dan enkelen aan het woord. Anderen dragen af en toe bij en sommigen zeggen eigenlijk geen woord. Bovendien lopen beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming in discussies vaak door elkaar. De ideeën van de mensen die het hardst roepen of die het best gebekt zijn komen boven water, die van anderen komen maar deels of in het geheel niet aan de orde.

Essentieel voor dialogoortraining is dat gestart wordt met het verkennen van ideeën d.m.v. de dialoog. De dialoog onderscheidt zich van de discussie doordat de deelnemers luisteren naar ieders inbreng van ideeën en elkaar bevragen op de precieze bedoeling van die ideeën.

De dialoog kenmerkt zich doordat de deelnemers vragen stellen als:

- hoe bedoel je dat precies?
- wat kun je er nog meer over vertellen?
- wat ik nog niet helemaal snap is... hoe moet ik dat precies zien?

Meebewegen of tegenwerken?

Laat mensen in tweetallen met alle kracht hun handen tegen elkaar duwen. Uiteindelijk gaan je armen trillen, ze worden moe, krachteloos en je hebt weinig bereikt. Duw nogmaals je handen tegen elkaar en beweeg mee zover je kunt. Als je meegeeft, beweeg je dus mee met de ander die duwt. Dat is het punt waarop je met elkaar kunt werken. Dit wordt ook wel de judotechniek genoemd.

Toelichting: Deze oefening is handig om te illustreren dat meebewegen soms de beste manier is om weerstand te overwinnen en tot samenwerking te komen. Dat kan gedemonstreerd worden door zelf de handbewegingen te maken.

Op naar samenwerken

Vraag mensen in tweetallen om de beurt een voorstel te doen, dat je direct kunt uitvoeren. Bijvoorbeeld lachen, springen, zingen, etc. Zeg eerst op alle voorstellen nee. Zeg daarna op alle voorstellen ja en ervaar het verschil in dynamiek en energie.

Dialoog oefenen

In een klein groepje wordt een dialoog op gang gebracht. Dat kenmerkt zich doordat de inbrenger van een idee wordt bevraagd en uitgenodigd het idee uiteen te zetten en te expliciteren, zonder dat anderen op dat moment met eigen ideeën of tegenwerpingen komen. Zodra alle ideeën zijn geïnventariseerd, kan worden gediscussieerd over de vraag hoe die ideeën in een gezamenlijk idee kunnen worden vervat.

Vraag mensen in tweetallen om de beurt een voorstel te doen, dat je direct kunt uitvoeren. Bijvoorbeeld lachen, springen, zingen etc.

Argumenten matchen

In deze oefening leren jongeren aan te sluiten bij de argumenten van hun gesprekspartner. En als ze niet aansluiten bij de argumenten van de ander, hoe kunnen ze dan toch een goede relatie bewaren?

Doe deze oefening in tweetallen: A en B zijn partners die samen een zaak beginnen.

1 Bedenk samen een zaak

Bedenk samen een zaak die jullie met z'n tweeën zouden kunnen beginnen. Voorbeelden: trainingsbureau voor huismannen, salamanderkwekerij, cateringservice, avonturenorganisator, etc.

2 Praat met elkaar over de zaak.

- A begint te vertellen wat hij/zij belangrijk vindt m.b.t. de nieuwe zaak.
- B geeft eerst het argument terug dat A belangrijk vindt: 'Dus als ik het goed begrijp, dan is (argument verwoorden) heel belangrijk voor jou?'
B gaat hiermee door totdat ze overeenstemming over het antwoord hebben.
- Dan gooit B een muntje op. Kop = matchen; munt = mismatchen.
Als het kop is, matcht B het argument van A: 'Ja dat is heel belangrijk, want ...'
Als het munt is, mismatcht B het argument: 'Hmmm, tja ... eh, nou ik had eigenlijk meer gedacht om ...' (ander, niet verenigbaar argument verwoorden).
- Vervolgens verwoordt B een ander argument: 'En wat ik ook belangrijk vindt, is ...'
- A doet hetzelfde wat B daarnet deed: Argument teruggeven; muntje opgooien en argument matchen of mismatchen, afhankelijk van hoe het muntje valt.
- Vervolgens verwoordt A weer een ander argument dat B weer matcht of mismatcht, etc.

Het doel van de werksessie is om in vijf stappen tot een plan met acties te komen. Daarvoor is de inzet en betrokkenheid van drie partijen nodig: jongeren, begeleiders en managers. Deze opzet vergroot de betrokkenheid van de jongeren en er ontstaat een dialoog. Elke partij voert acties uit en zij komen tussentijds bij elkaar om daarover terug te koppelen.

Duur: twee uur.

De werksessie bestaat uit jongeren, begeleiders en managers die samenwerken om een bestaand probleem op te lossen. Kenmerk van de werksessie is dat deelnemers het probleem gezamenlijk oplossen. De eigen ervaring, inzicht en deskundigheid worden bij elkaar gebracht. Alle deelnemers hebben dus gelijke inbreng. Bij de werksessie is daarom minimaal de helft jongere. Tijdens de werksessie lopen de deelnemers vijf stappen door:

- 1 onderwerpen inventariseren en keuze maken
- 2 wensen en ideeën over gekozen onderwerp verzamelen
- 3 onderwerp vertalen naar concreet doel
- 4 actieplan maken om de doelen te halen en dit plan uitvoeren
- 5 resultaten toetsen in een volgende bijeenkomst

	wat	hoe	wie
1	Onderwerpen inventariseren die spelen bij jongeren, begeleiders en managers. Het is handig als een aantal begeleiders dat wil achterhalen bij jongeren, collega's en managers.	Thema's bij jongeren inventariseren via een pizzameeting. Organiseer vervolgens een werksessie waarbij een aantal jongeren, managers en begeleiders aanwezig zijn. Jongeren krijgen voor de werksessie een dialoogworkshop om hun argumentatie goed onder woorden te kunnen brengen tijdens de werksessie.	Een aantal begeleiders samen met de manager. Tip: Kom tot een top drie van thema's.

Werksessie: in vijf stappen naar cliënten- participatie

Bron: Cliëntenparticipatie in de maatschappelijke opvang, hoe doet u dat? (MOVISIE, 2006)

wie

Begeleider van de werksessie inventariseert, concretiseert en doet (participatiebevorderende) voorstellen.

Tip:
Haal de oorzaken eruit. Stel de hoofdoorzaken vast en bepaal of deze beïnvloedbaar zijn.

Bewaak dat iedereen betrokken is bij de acties en daarin participeert.

hoe

Verzamel ideeën over hoe de aanpak en afspraken tot stand moeten komen. Iedereen roept oplossingen. Elk idee is welkom.

Kies met welke oplossingen aan de slag wordt gegaan en hoe. De activiteiten in het actieplan kunnen ook vormen van cliëntenparticipatie zijn. Pak er ter inspiratie *Jongerenparticipatie: Gewoon Doen!* bij.

Bedenk wat nodig is (vorm, informatie) om de acties uit te kunnen voeren.

Verdeel de acties tussen jongeren, begeleiders en managers.

wat

Komen tot een gezamenlijke aanpak en afspraken over het te behalen doel.

Elementen actieplan:

- wat?
- hoe?
- wie?
- wanneer?
- waar?
- welke middelen?
- manier van toetsen

4

Koppel de evaluatie aan een eventuele nieuwe cyclus van de vijf stappen met andere onderwerpen.

Tip:
Vier de successen!

Check met elkaar in hoeverre het actieplan is uitgevoerd en tot welke resultaten dat heeft geleid. Is het doel behaald?

Samen evalueren of de resultaten zijn bereikt.

5**Mogelijke werkvormen voor de werksessie**

- Begin met stellingen over cliëntenparticipatie. Het is een opwarming en zorgt meteen voor visie op cliëntenparticipatie vanuit drie invalshoeken: jongeren, begeleiders en managers.
- Laat deelnemers *een visie* formuleren door een aantal zinnen aan te vullen en deze te presenteren:
  - Onder cliëntenparticipatie versta ik...
  - Cliëntenparticipatie vind ik belangrijk omdat...
  - Ik vind cliëntenparticipatie geslaagd als...
- Ideeënmuur. Hang vellen met onderwerpen en vragen op. Iedereen noteert vrij zijn/haar reactie.
- Werk met foto's van de onderwerpen. Vraag iedereen naar beleving, mening en verwachting.
- Doe een spiegelgesprek. Zie publicatie *Jongerenparticipatie: Gewoon doen!*

wie

Begeleider van de werksessie bespreekt deze vragen.

Begeleider van de werksessie.

Tip:
Noteer klachten en problemen op een aparte flap en parkeer deze. Voorkom dat deelnemers in discussie gaan. Kijk naar alle meningen en weeg later af welke mee te nemen.

hoe

Zijn er onderwerpen die gezamenlijk door jongeren, begeleiders en managers genoemd zijn? Welk onderwerp is concreet en aantrekkelijk voor alle partijen? Welk onderwerp is goed op te lossen (en ligt binnen de bevoegdheid om door te voeren)?

Inventariseer de ideeën en wensen op flap. Maak een onderscheid tussen huidige situatie en gewenste situatie. Mocht het onderwerp uit meerdere deelonderwerpen bestaan, kies dan een deelonderwerp.

Bepaal richtinggevende uitgangspunten. Dat kan door er samen een waardering aan te hangen (stickers). Dat maakt de stap naar doelformulering kleiner.

wat

Tijdens de werksessie de onderwerpen voorleggen aan jongeren, begeleiders en managers, om vervolgens tot een gezamenlijke keuze te komen.

Alle ideeën en wensen over het gekozen onderwerp verzamelen van zowel jongeren, begeleiders als managers.

2

Begeleider van de werksessie helpt bij formulering van een SMARTdoel.

Tip: Laat deelnemers elkaars formulering aanscherpen, om te oefenen met doelformulering

Formuleer met elkaar of eventueel in groepjes een *verbeterdoel* voor het gekozen thema. De richtinggevende wensen en ideeën en gewenste situatie zullen in het doel terug moeten komen. De kunst is van vaag/abstract naar concreet te komen.

Wanneer er in groepjes is gewerkt: leg de verbeterdoelen plenair naast elkaar scherp ze gezamenlijk aan, combineer ze of werk elementen uit.

Een concreet en meetbaar doel formuleren:

- specifiek
- meetbaar
- acceptabel
- realistisch
- tijdgebonden

3

COLOFON

De ‘Toolkit jongerenparticipatie’ verschaft tools voor het werken aan jongerenparticipatie. Deze tools zijn in te zetten bij vergaderingen, meetings, werksessies en laten begeleiders, managers en jongeren - ook onder elkaar - tot dialoog komen. De toolkit is o.a. bedoeld voor instellingen waar dak-en thuisloze jongeren worden opgevangen en aan de slag willen met jongerenparticipatie. Dit is een uitgave van Stichting Zwerfjongeren Nederland en MOVISIE en werd mogelijk gemaakt door het programma ZonMw van het Ministerie van VWS.

SZN werkt nauw samen met Het Projectenburo en met United Voices, landelijk platform voor en door dak-en thuisloze jongeren.

Contact

Stichting Zwerfjongeren Nederland
Postbus 95301
1090 HH Amsterdam

020 494 05 15
info@zwerfjongeren.nl

www.zwerfjongeren.nl
www.unitedvoices.nl
www.zwerfnet.nl
twitter.com/zwerfjongeren

Auteurs

Anna van Deth en Karin Sok MOVISIE

Foto's

Ilo Kemmere & Mariëlle Uiter
Met dank aan de jongeren van de Achterban
in Den Haag.

Drukwerkbegeleiding

Anna Kogut

Vormgeving

Studio Rik

Druk

Quantes

©2013 SZN, Amsterdam. Alle rechten voorbehouden

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling